

Analyse verkiezingsprogramma's Europese Parlementsverkiezingen 2024

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Laatste peilingen	6
PVV	7
GL/PvdA	8
VVD	12
NSC	14
D66	15
BBB	18
CDA	22
SP	24
PvdD	28
SGP	31

Samenvatting

Algemeen

De Europese Parlementsverkiezingen 2024 kennen een sterk geopolitiek karakter. Veel partijprogramma's, met name aan de rechterkant, leggen de nadruk op thema's als veiligheid, migratie en strategische autonomie. Andere partijen, met name aan de linkerkant, focussen ook op geopolitiek maar willen juist de rol van de EU als regelgevende macht versterken. Het is dan ook niet vreemd dat Oekraïne, Rusland, China en de relatie met de Verenigde Staten veel voorkomen in de verkiezingsprogramma's.

De programma's spelen ook in op de actualiteiten, waardoor ook de boerenprotesten de positie van de boer in de keten veel terugkomen in de programma's. Veel partijen proberen zich te presenteren als boervriendelijk door perspectief te bieden. Wel zie je hierin verschil tussen linkse en rechtse partijen, waarbij linkse partijen vooral de biologische en duurzame boeren willen helpen. Bij de rechterpartijen zien we een bredere wens om administratieve lasten te verlagen, niet alleen voor boeren maar ook voor het bedrijfsleven. Bij linksere partijen zien we juist een sterkere roep om due diligence, bij rechtsere partijen de roep om realisme en simpelere regelgeving.

De partijen willen soms ook nog eens verschillen in hun programma's qua lengte. De PVV staat nationaal bekend om kleinere verkiezingsprogramma's en deze trend zet zich ook nu door. GL/PvdA, D66 en PvdD springen er juist uit in tegengestelde richting met veel langere verkiezingsprogramma's. Niet elke partij is in dit overzicht opgenomen; voor de focus is hier gericht op de partijen die grotere kans maken op een zetel in het Europees Parlement. Zo is het op basis van de huidige [peilingen](#) onwaarschijnlijk dat ChristenUnie of Forum voor Democratie één van de 31 Nederlandse EP-zetels behaalt. De enige uitzondering is Volt, die wel kans maakt op een zetel maar tegelijkertijd nauwelijks tot geen aanknopingspunten in het programma biedt die relevant zijn onder de vier thema's hieronder.

Ketens

Een aantal verkiezingsprogramma's pleiten voor een vergrootte focus op duurzaamheid, dierenwelzijn, eerlijke prijzen voor de boer en de eiwittransitie. Zo pleiten vrijwel alle partijen (behalve de PVV) voor het bevorderen van duurzaamheid in de keten. De partijen verschillen wel in *hoe* dit bereikt moet worden: links-progressieve partijen als GL/PvdA, D66 en PvdD willen dit bereiken via regulering, terwijl partijen als VVD, NSC en BBB juist minder dwingende regulering willen. Datzelfde geldt voor de eiwittransitie, waarbij de PvdD (logischerwijs) de radicaalste voorstellen doet.

Wat betreft de positie van de boer in de keten is er veel aandacht voor een eerlijke prijs en voor een gelijk speelveld. Over dat laatste gaat het in de programma's veel over handelsverdragen. Veel partijen stellen *mirror clauses* voor: wat niet in Nederland (en de EU) geproduceerd mag worden, mag ook niet elders worden geïmporteerd. Sommige partijen zijn fel tegen de huidige onderhandelingen met bijvoorbeeld Mercosur (PvdD), terwijl andere bijvoorbeeld hier wel voor open staan (VVD).

Een aantal partijen wil dwingende voorstellen doen richting supermarkten om boeren een eerlijke prijs aan te bieden. Zo pleit GL/PvdA om supermarkten te 'bewegen' meer biologisch te verkopen en boeren hiervoor een eerlijke prijs te bieden. Het gebruik van duurzaamheidsstandaarden wordt gestimuleerd (CDA) en er komt meer aandacht voor lange termijnafspraken om boeren meer zekerheid te bieden (vrijwel alle partijen).

Vrijwel alle partijen willen de boeren op hun eigen manier helpen. Dit kan niet los worden gezien van de huidige golf aan nationale en Brusselse boerenprotesten. Een vrijwel unanieme wens vanuit de partijen is om administratieve lasten voor boeren te verminderen. De partijen verschillen echter in de benadering *wie* geholpen moet worden. Voor links-progressieve partijen gaat het om duurzame en biologische boeren, terwijl bij rechts-conservatieve partijen die groep breder is.

Ook dierenwelzijn komt veel voor in de verkiezingsprogramma's. Recent presenteerde de Europese Commissie een langverwachte herziening van de dierenwelzijnswetgeving. Voor veel partijen gaat deze wetgeving niet ver genoeg. Vanzelfsprekend is de PvdD hier het meest uitgesproken over, maar dit sentiment wordt breed gedeeld. Zo is ook de VVD voorstander van verdere dierenwelzijnswetgeving.

Duurzaamheid

Er is brede steun vanuit met name links-progressieve en middenpartijen voor een klimaatneutrale EU tegen 2040 of 2050. Daarbij ligt ook sterk de focus op energiebesparing en energietransitie. Partijen zoals GL/PvdA, maar ook VVD en D66 zijn eensgezind over de noodzaak van een snelle en rechtvaardige energietransitie. De VVD wil daarnaast ook snellere procedures voor duurzame projecten. Verpakkingen wordt ook in sommige programma's besproken, waarbij de PvdD herbruikbare verpakkingen wil verplichten inclusief statiegeldsystemen. Ook D66 benadrukt het belang van een circulaire economie en wil een Europees recyclingprogramma.

Zowel GL/PvdA als D66 als BBB pleiten voor duurzaamheidslabels, wat laat zien dat er brede interesse is in deze ontwikkeling. Beide partijen geven wel aan dat het hier moet gaan om een eenduidig duurzaamheidslabel en het voorkomen van meerdere labels. De PvdD pleit voor een etiket waar zowel duidelijk de gezondheids- en klimaat-/milieueffecten staan, wat in feite op hetzelfde neerkomt.

Progressieve partijen als PvdD, GL/PvdA en D66 leggen extra de nadruk op *due diligence* en andere zorgvuldigheidsvereisten voor bedrijven. De BBB is aan de andere kant juist heel kritisch op de *due diligence* wetgeving (CSRD en CSDDD) en wil deze wetgeving trimmen, zo niet helemaal afschaffen om de administratieve lasten voor het bedrijfsleven te verzachten. Op dit vlak zien we dus een breder spectrum van radicale voorstanders tot radicale tegenstanders.

Opvallend is tenslotte de verschillende houdingen in biologische landbouw. Waar sommige partijen biologisch landgebruik en in sommige gevallen biologische verkoop wil stimuleren of afdwingen (GL/PvdA, PvdD, SP) vindt bijvoorbeeld de BBB dat biologische landbouw simpelweg te weinig oplevert en dus niet afgedwongen moet worden.

Gezondheid

Gezondheid is voor de partijen geen kernthema voor de Europese Parlementsverkiezingen. Dat is niet vreemd, aangezien gezondheid meer een nationaal domein is. Toch zijn er een aantal thema's die zich meer op Europa richten. Zo wil GL/PvdA een Europees voedselkeuzelogo invoeren, à la Nutri-Score, om de gezonde keuze te bevorderen. PvdD wil Nutri-Score zelf verplichten in de hele EU. De VVD wil ook kijken naar de etiketten op levensmiddelen, maar wil vooral kijken hoe nationale etiketteringseisen geharmoniseerd kunnen worden om territoriale leveringsbeperkingen te beperken op dat vlak.

Linkse partijen zoals GL/PvdA en PvdD willen overigens ook de reclameregels in de EU aanpakken door reclames op ongezonde producten te verbieden. GL/PvdA noemt specifiek een reclameverbod op alcohol en fastfood. PvdD trekt dit nog wat breder en wil én een kindermarketingverbod met ongezonde producten én een algemeen reclameverbod op vlees,

zuivel en fastfood. Overigens willen beide partijen ook reclames verbieden voor fossiele producten.

Verder pleiten GL/PvdA en PvdD voor hogere ambities om voedselverspilling tegen te gaan, zo ook in de supermarkt. De PvdD is hierin het meest ambitieus door voedselverspilling met minstens 60 procent te verminderen tegen 2030. Tenslotte komt ook de suikertaks voor bij D66, die vindt dat er een Europese belasting moet komen op suikerhoudende dranken om obesitas en diabetes te bestrijden. Bij de partijen aan de rechterkant komt gezondheid niet voor in de programma's.

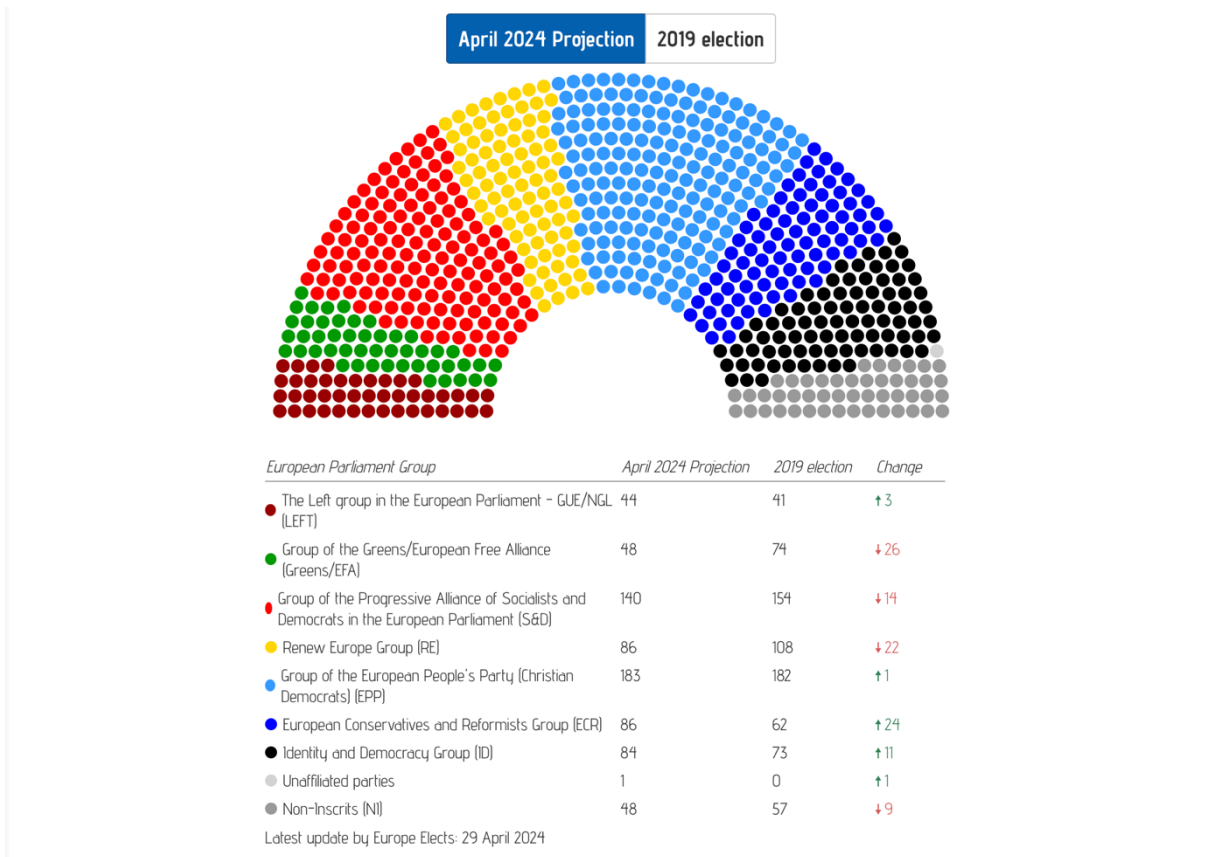
Werkgeverschap en ondernemen

Veel partijen willen de regeldruk voor bedrijven verminderen. Zo vindt de VVD dat voor elke nieuwe regel een huidige regel moet worden geschrapt. NSC wil een constitutionele toetsing voor elke nieuwe EU-eis en BBB wil een aparte Eurocommissaris voor MKB en Concurrentiepositie. GL/PvdA en D66 willen juist meer aandacht voor zekere arbeidscontracten en eerlijke belastingen voor bedrijven. Ook vragen deze aandacht voor due diligence praktijken door het bedrijfsleven.

Arbeidsmigratie is een ander prominent thema in de Europese verkiezingsprogramma's. Rechtsere partijen, zoals de VVD, willen juist arbeidsmigratie beperken of meer nationaal kunnen sturen. Andere partijen, zoals D66, willen niet per se arbeidsmigratie beperken maar eerder de arbeidspositie van migranten versterken door bijvoorbeeld de vakbonden te versterken en schijnzelfstandigheid te bestrijden.

Tenslotte komen ook territoriale leveringsbeperkingen (TLB's) aan bod, specifiek bij VVD en D66. D66 wil een verbod op TLB's waarbij hetzelfde product door de fabrikant in de ene lidstaat veel goedkoper wordt verkocht dan in een andere lidstaat. De VVD pleit voor hetzelfde maar noemt dit een interne markt zonder onnodige regels. Beide partijen pleiten er dus voor om de interne markt te versterken. Ook BBB wil de interne markt benutten en wil dat de Europese Commissie dit als topprioriteit bestempelt in plaats van klimaat en verduurzaming. Met name de VVD en BBB vinden het belangrijk dat regels zoveel mogelijk op Europees niveau worden geharmoniseerd om een gelijk speelveld te behouden.

Laatste peilingen

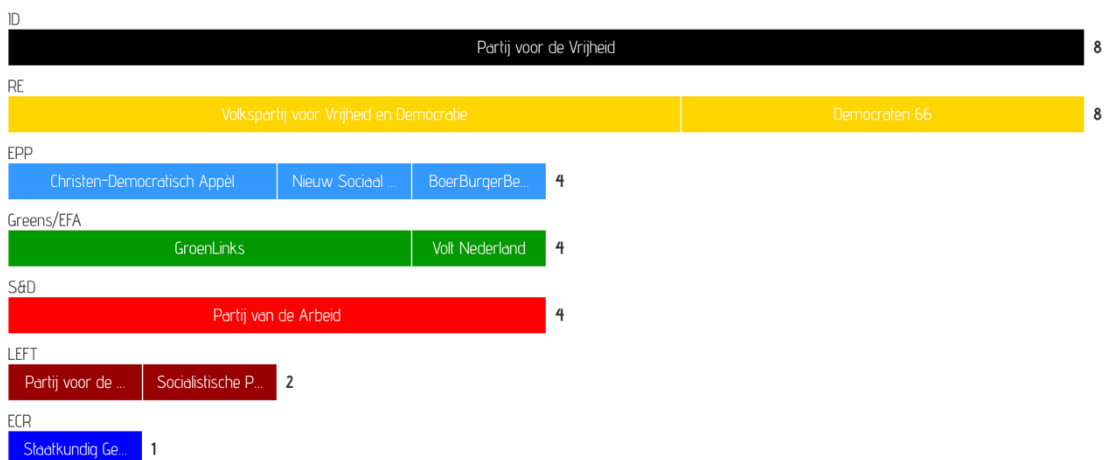

Het Europees Parlement mogelijk na de verkiezingen (29 april 2024, [Europe Elects](#))

Seat projection of the European Parliament per Country

April 2024

- Austria
- Belgium
- Bulgaria
- Croatia
- Cyprus
- Czechia
- Denmark
- Estonia
- Finland
- France
- Germany
- Greece
- Hungary
- Ireland
- Italy
- Latvia
- Lithuania
- Luxembourg
- Malta
- Netherlands
- Poland
- Portugal
- Romania
- Slovakia
- Slovenia
- Spain
- Sweden

Mingo Garscha for Europe Elects

Verdeling 31 Nederlandse EP-zetels volgens laatste peiling (April 2024, [Europe Elects](#))

[\[Link\]](#)

Ketens

- We willen beleid gebaseerd op gezond verstand, realisme en vooruitgang, zodat boeren kunnen blijven boeren, vissers kunnen blijven vissen en mensen normaal kunnen leven. Of je nu vlees eet, vliegt of een brandstofauto rijdt, die keuzes willen we zelf maken, niet Brussel.

Duurzaamheid

- N.v.t.

Gezondheid

- N.v.t.

Werkgeverschap en ondernemen

- N.v.t.

[\[Link\]](#)

Ketens

- **Circulair voedselsysteem.** We vormen het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid van de EU om tot een Gemeenschappelijk Voedselbeleid. Daarbij zetten we alle Europese beleidsinstrumenten in om te bouwen aan een circulair voedselsysteem dat ecologische grenzen respecteert, bodemkwaliteit en biodiversiteit verbetert, anticipeert op klimaatverandering, dierenwelzijn waarborgt, de eiwittransitie versnelt, gezond en betaalbaar voedsel biedt aan consumenten, goed werk en een eerlijke beloning oplevert voor duurzame en biologische boeren en bijdraagt aan de ontwikkeling van plattelandsgebieden.
- **Eerlijke prijzen voor eerlijk voedsel.** We zetten supermarkten in beweging om een oplopend percentage producten uit biologische landbouw en andere vormen van duurzaam geproduceerd voedsel te verkopen. Lange termijn prijsafspraken moeten meer zekerheid bieden aan boeren die willen verduurzamen.
- **Minder vee en vlees.** We verkleinen de Europese veestapel flink, mede door een verbod op megastallen, een graslandnorm en strengere dierenwelzijnseisen. We bevorderen de eiwittransitie, met als tussendoel dat in 2030 onze eiwitten voor 60% uit plantaardige bronnen komen en voor 40% uit dierlijke bronnen. We bieden steun aan veehouders die willen stoppen of extensiveren.

Duurzaamheid

- **Duurzaamheidslabel.** De EU stelt normen op voor natuurinclusieve en dierwaardige kringlooplandbouw. Deze vormen de grondslag voor een duurzaamheidslabel, naast het biolabel. De normen omvatten een afstandsnorm voor de herkomst van de reststromen waarmee landbouwdieren worden gevoerd. Deze reststromen komen uit de landbouw, voedingsmiddelenindustrie of landschapsonderhoud in de regio, niet van buiten de EU. Daarmee wordt ook het stikstofoverschot teruggedrongen.
- **Stoppen met pesticiden.** We zetten ons in voor een Europees verbod op glyfosaat. Ook andere chemische pesticiden worden uitgefaseerd. In 2030 gebruikt de landbouw de helft minder pesticiden. We helpen boeren om minder chemische pesticiden te gebruiken en versnellen de toelating van alternatieven. Pesticiden die binnen de EU verboden zijn mogen niet langer worden geëxporteerd.
- **Klimaatneutraal in 2040:** Om de klimaatcrisis aan te pakken, maken we de EU zo snel mogelijk klimaatneutraal. In 2035 moet de Europese elektriciteitsvoorziening CO₂-neutraal zijn en in 2040 moet de hele economie klimaatneutraal zijn. We maken bindende afspraken over de afbouw van fossiele energie. Dit vraagt om solidariteit met EU-landen die minder middelen tot hun beschikking hebben voor de transitie. Zij hebben Europese steun nodig om de vergroening van industrie, gebouwde omgeving, vervoer en landbouw te versnellen. De rijkste lidstaten, waaronder Nederland, dienen voorop te lopen: in 2030 moeten zij hun broeikasgasemissies met 65% verminderen.
- **Aanpak overconsumptie:** We pakken overconsumptie aan door herverdeling van inkomen en vermogen, maar ook door de verkoop van goederen en diensten met een grote ecologische voetafdruk te verminderen. We begrenzen overconsumptie met verplichte milieustandaarden voor producten (ecodesign), het verlengen van wettelijke garantie om consumptie te beperken en duurzamer ontwerp van producten te stimuleren en het verbieden van excessen als privéjets.
- **Zuinig met energie:** Besparing is uiteindelijk de meest duurzame klimaatmaatregel, want wat je niet gebruikt, hoeft je niet op te wekken. Energiebesparing krijgt de hoogste prioriteit

in het Europese klimaat- en energiebeleid. We helpen huishoudens om energie te besparen en brengen door te verduurzamen hun energierekening naar beneden. In 2040 is het energiegebruik van de EU 50% efficiënter dan in 2019.

- **Eerlijke handelsverdragen:** We ontwikkelen een nieuw EU-handelsbeleid, dat sociale en groene voorwaarden stelt aan handelsafspraken, in lijn met de kernconventies van de Internationale Arbeidsorganisatie en het Klimaatakkoord van Parijs. We staan open voor nieuwe handelssamenwerking met landen wereldwijd, mede met het oog op diversificatie van onze toeleveringsketens. Verdragen moeten afdwingbare bepalingen over democratie, mensenrechten, arbeidsomstandigheden, milieu, klimaat, natuur, voedselstandaarden en eerlijke belastingafdrachten bevatten. Dit betekent dat we handelsverdragen zoals met NieuwZeeland steunen, maar het huidige voorstel voor het verdrag tussen de EU en Mercosur (Brazilië, Argentinië, Uruguay en Paraguay) niet. Handelsakkoorden dienen zo het publieke belang. Investeerders krijgen geen speciale behandeling.
- **Zorgplicht voor bedrijven:** We verplichten alle bedrijven om te opereren binnen de grenzen van onze planeet en te voldoen aan milieu-, mensen- en kinderrechtenverdragen. Bedrijven die op de EU-markt actief zijn moeten onderzoeken wat de impact is van hun waardeketen op mensen- en arbeidsrechten, natuur en klimaat, anti-corruptie en bestuur. Misstanden dienen zij aan te pakken. We blijven daarom strijden voor een Europese Wet Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (IMVO). De sancties voor niet-naleving worden strikt uitgevoerd.
- **Geen dwangarbeid in producten:** We verbieden de import van producten die gemaakt zijn met dwangarbeid, inclusief kinderarbeid en moderne slavernij. Bedrijven zijn verantwoordelijk om aan te tonen dat geen dwangarbeid gemoeid is met het maken van hun producten. Slachtoffers moeten de mogelijkheid tot verhaal en herstel hebben.

Gezondheid

- **Gezond en betaalbaar eten.** Het Gemeenschappelijk Voedselbeleid stelt nationale en lokale overheden in staat om te werken aan een gezonde voedselomgeving. Van goed en betaalbaar eten maken we een basisvoorziening, in lijn met initiatieven zoals de Volkskantine, waar mensen biologische en verse gerechten kopen tegen snackbeprijzen. Overheden mogen supermarkten verplichten om hun aanbod in overeenstemming te brengen met wetenschappelijke richtsnoeren voor gezonde en duurzame voeding.
- **Gezonde en duurzame voedselkeuze.** Een Europees voedselkeuzelogo zoals de NutriScore moet de keuze van consumenten voor gezonde en duurzame productgroepen bevorderen.
- **Minder voedselverspilling.** In 2030 wordt in de EU 50% minder voedsel verspild. Dat vraagt om actie in de hele keten, met specifieke doelen voor landbouw, voedselverwerkers, supermarkten, restaurants en huishoudens, alsook goede monitoring van de voortgang. Consumenten krijgen betere informatie over houdbaarheidsdata en duidelijker bewaaradvies op verpakkingen.
- **Minder ongezonde reclame:** We leggen commerciële reclame aan banden, te beginnen met een verbod op fossiele reclames en ongezonde zaken als (online) gokken, alcohol en fastfood. Illegale reclame op sociale media wordt aangepakt evenals influencers die bewust producten aanprijzen die de gezondheid van kinderen schaden.

Werkgeverschap en ondernemen

- **Minimuminkomen:** We zien scherp toe op de naleving van de richtlijn voor toereikende minimumlonen. We handhaven streng en maken een minimumloon van minimaal 60% van het mediaan loon in heel Europa de norm. We pakken armoede in de EU verder aan door vast te leggen dat lidstaten hun inwoners een bestaansminimum garanderen en

Europese minimumuitkeringen vaststellen voor mensen die afhankelijk zijn van een uitkering. Minimumuitkeringen moeten voorzien in het levensonderhoud. Het sociaal minimum moet in elk land adequaat zijn, en in ieder geval boven de armoederisicogrens. De EU steunt onderzoek naar en experimenten met een basisinkomen..

- **Gelijk loon voor gelijk werk:** We eisen gelijke beloning van gelijk werk voor iedereen, zonder discriminatie op basis van bijvoorbeeld gender, kleur of beperking. De EU zorgt samen met lidstaten voor betere handhaving van dit principe en treedt harder op tegen elke vorm van discriminatie in de beloning van geleverd werk. We zorgen voor zorgvuldige implementatie en sterke handhaving van de richtlijn voor loontransparantie en de minimumlonen-richtlijn.
- **Technologie op de werkvloer:** Er moet een Europese richtlijn komen over de inzet van technologie op de werkvloer, zodat technologie ten goede komt aan werknemers in plaats van de werkdruk verder op te voeren. Hierbij is altijd duidelijk voor werknemers en vakbonden hoe en waarom technologie wordt ingezet. Hierover krijgen zij ook vooraf instemmingsrecht. Surveillance als het registreren van je lichaamsbewegingen, het constant monitoren van je gedrag of communicatie op werk en het bijhouden van je emoties maken we met wet- en regelgeving onmogelijk. Een mens neemt altijd de beslissingen die gevolgen hebben voor de werknemer, zoals evaluaties, salaris en ontslag. Winsten in tijd of middelen door digitalisering op de werkvloer verdelen we eerlijker tussen werknemer en werkgever.
- **Gezond werk:** Niemand mag overlijden, ziek worden of slachtoffer worden van een arbeidsongeval op de werkplek of door het werk. Mentale problemen zijn de voornaamste ziekmaker op de werkplek. Daarom is er meer aandacht nodig voor mentale gezondheid bij regels rond werkomstandigheden, net als voor werkdruk en de verwachting van permanente bereikbaarheid. We werken aan fatsoenlijke werktijden en doorbetaalde pauzes. We streven ernaar een 32-urige werkweek met behoud van inkomen de norm te maken in heel Europa. We voegen burn-out toe aan de lijst van beroepsziekten. De lijst van gevaarlijke en kankerverwekkende stoffen waarvan het gebruik aan banden moet worden gelegd, breiden we uit. We maken ook regels voor veilig werk bij warme weersomstandigheden.
- **Zekerheid op werk:** Uitgangspunt is het vaste contract en direct in dienst treden bij de werkgever. Het rechtstreeks in dienst nemen wordt verplicht voor tenminste 85% van werknemers. Er komen strenge regels voor interimarbeid. Nulurencontracten schaffen we af en flexwerkers krijgen dezelfde arbeidsvoorwaarden en -rechten als vaste krachten. In heel Europa komen er normen voor uitzendbureaus door de uitzendrichtlijn te herzien. Uitzendkantoren moeten verplicht een vergunning hebben.
- **Versterken vakbonden:** Samen sta je sterker dan alleen, vooral tegen grote bedrijven. We stimuleren collectief onderhandelen en beschermen vakbondsrechten. Toegang van werknemers tot vakbondsvertegenwoordigers en van vakbonden tot de werkvloer is cruciaal. Sociale partners worden nauw betrokken bij veranderingen op de werkvloer, zoals faillissementen en overnames, en bij herstructurering op de werkvloer worden werknemers begeleid. We nemen maatregelen tegen vakbonden die niet onafhankelijk zijn (gele bonden).
- **Bedrijven betalen eerlijk belasting.** De Europese Commissie gaat bestaande regels ook daadwerkelijk handhaven en zorgt ervoor dat lidstaten die implementeren. De afgelopen jaren zetten we stappen richting transparantie en een internationale OESO-minimumbelasting. Er is een Europese grondslag voor winst- en vennootschapsbelasting nodig, zodat bedrijven niet meer kunnen kiezen in welk land ze belasting betalen. Met een Europese vennootschapsbelasting zorgen we ervoor dat multinationals – waaronder techgiganten – eerlijk belasting betalen, met een Europese minimumwinstbelasting van 18%.

- **Btw-herziening voor gezondheid en milieu:** De Europese regels over btw worden drastisch herzien zodat lidstaten de vrijheid krijgen om niet de aankoop van goederen en diensten te belasten maar hun effect op het milieu, gezondheid en het gebruik van grondstoffen (onttrokken waarde). De btw moet verlaagd kunnen worden voor reparaties en hergebruikte goederen en materialen.
- **Een einde aan uitbuiting:** Voor ondernemingen die van uitbuiting van arbeidsmigranten een verdienmodel hebben gemaakt, zien we geen plek in de EU. We laten het minimumloon stijgen en stimuleren bedrijven om te verduurzamen en goede arbeidsomstandigheden te bieden. Met een Europees socialezekerheidsnummer en strenge handhaving tegen oneigenlijke concurrentie op arbeidsvoorwaarden, gaan we sociale dumping tegen. Bedrijven die nationale arbeidswetgeving via grensoverschrijdende (schijn)constructies ontwijken, belanden op een zwarte lijst.
- **Gelijke rechten:** We beschermen werknemers, en daarmee ook arbeidsmigranten, beter tegen uitbuiting door werkgevers, bijvoorbeeld door werkgevers te verplichten tenminste 85% van hun Nederlandse en EU-werknemers rechtstreeks in dienst te nemen. Werknemers van buiten de EU worden altijd rechtstreeks in dienst genomen bij de werkgever voor wie zij gaan werken. Uitgangspunt is de gelijke behandeling met EU-burgers, bijvoorbeeld op beloning en arbeidsvoorwaarden. Lidstaten moeten ervoor zorgen dat arbeidsmigranten goed geïnformeerd zijn over hun rechten. Er wordt strenger op toegezien dat lidstaten (waaronder Nederland) EUburgers toegang bieden tot sociale voorzieningen als zij daar recht op hebben. Waar werkgevers voorzien in huisvesting, moet die fatsoenlijk zijn en arbeidsmigranten uit derde landen krijgen dezelfde huurrechten als EU-burgers. Werkgevers mogen de kosten voor huisvesting niet meer van hun loon aftrekken. Werkgevers moeten zorgen voor taallessen onder werktijd om bij te dragen aan integratie. Vakbonden krijgen meer mogelijkheden om bij te dragen aan gelijke arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden in de EU. Fiscale regelingen die zorgen voor oneerlijke concurrentie op arbeidsvoorwaarden, zoals belastingvoordeel voor expats, schaffen we af. Derdelanders die hier al langer dan vijf jaar verblijven en een Europese permanente verblijfsvergunning hebben verworven, krijgen recht op vrij verkeer..
- **Betere handhaving:** Brievenbusfirma's en lange ketens met onderaannemingen gaan we tegen om oneerlijke concurrentie op loonkosten en andere sociale dumping te voorkomen over de ruggen van arbeidsmigranten. Om misstanden aan te pakken en grensoverschrijdende fraude- en uitbuitingsconstructies aan te pakken, versterken we het mandaat van de Europese Arbeidsinspectie. Het is belangrijk dat de Europese Arbeidsinspectie ook bevoegdheden krijgt om zelf misstanden te onderzoeken, inspecties te coördineren en de uitbuiting van derdelanders aan te pakken. Ook stelt de EU een minimumnorm voor het aantal inspecties in verhouding tot de beroepsbevolking.
- **Crisiswinsten belasten en winstgedreven inflatie stoppen:** Obscene winsten over de ruggen van mensen in tijden van crisis belasten we. Keer op keer zagen we dat bedrijven in tijden van grote onzekerheid hun marktmacht gebruiken om de prijzen ver op te drijven. De crisisheffing voor fossiele bedrijven ingevoerd na de Russische inval in Oekraïne breiden we uit naar andere sectoren zoals de farmaceutische industrie of supermarktketens die onder het mom van inflatie gigantische winsten hebben gemaakt. De Europese Commissie moet als mededingingsautoriteit harder en gericht optreden tegen inflatie veroorzaakt door de enorme winsten van bedrijven.

Ketens

- **Boeren en andere ondernemingen die actief zijn in de voedselketen, hebben behoefte aan langetermijnbeleid en -perspectief.** In het belang van een schone leefomgeving worden bestaande afspraken rondom doelen op water, bodem en natuur gerespecteerd en behaald, maar wel op de manier die de lidstaten en haar boeren het beste past – met waarborgen voor toekomstige generaties.
- **Nederland loopt voorop in de ontwikkelingen op het gebied van dierenwelzijn.** Dit vraagt de VVD ook van andere lidstaten. We willen een verbod op de productie en import van bont. We willen dierhouderij uitsluitend gericht op productie van bont tegengaan. Om het gelijke speelveld binnen de Europese Unie te verhogen, zetten we bij de herziening van regelgeving op het gebied dierenwelzijn in op EU-brede verbetering van dierenwelzijnsnormen. Er komt een verbod op kooihuisvesting in de veehouderij. We willen het houden van dieren in kooien tegengaan als dit niet gunstig is voor het dierenwelzijn. Bij een verhoging van de dierenwelzijnsnormen moet er wel rekening worden gehouden met het verdienvermogen van de boer en de tijd die het doen van investeringen vraagt.
- **Het Europese beleid moet innovatie, efficiëntie en verduurzaming van onze voedselproductie bevorderen.** Dit waarborgt tevens onze voedselveiligheid. Europa ondersteunt de boeren en tuinders door investeringen in duurzame en efficiënte productiemethoden of het geven van ruimte om nieuwe methoden en technieken op praktijkschaal te beproeven. Dit is de beste garantie voor gezond, betaalbaar en duurzaam voedsel. De Europese Unie stuurt hierbij op de te behalen doelen en stelt zich techniekneutraal op.

Duurzaamheid

- **De VVD vindt dat vergunningenprocedures sneller moeten en aanbestedingsregels voor duurzame projecten onder omstandigheden moeten kunnen worden versoepeld.** Projecten die bijdragen aan de energietransitie, zoals het aanleggen van de benodigde waterstofinfrastructuur, maar ook de bouw van duurzame productiefaciliteiten, moeten zo snel als mogelijk van de grond komen willen we onze doelstellingen halen. Daarvoor moeten procedures sneller, maar wel zorgvuldig, zodat alle belangen nog altijd goed worden geborgd. Als er tijdens de bouwfase extra emissies worden uitgestoten, maar na de bouwfase sterke emissiereductie wordt gerealiseerd, dan is dat voor de VVD acceptabel om de duurzaamheidsdoelstellingen te behalen.
- **De VVD wil dat de EU meer handelsverdragen afsluit om dit te bevorderen.** Het sluiten van nieuwe verdragen is in het belang van de Europese Unie en vooral van Nederland als een écht handelstand. Met nieuwe verdragen ontstaan er nieuwe kansen voor het Nederlandse bedrijfsleven. Handelsverdragen kunnen voor de Europese Unie ook een middel zijn om economische macht in te zetten ter bevordering van de stabiliteit en veiligheid in de wereld en ter bescherming van de eigen belangen. Europa stelt hierbij vergelijkbare eisen aan geïmporteerde producten van buiten Europa, als de Europese regelgeving eigen producenten oplegt. Indien hieraan niet kan worden voldaan, wordt een redelijk tijdspad bepaald waarbinnen geïmporteerde producten moeten voldoen.
- **De Europese Unie zet zich wat de VVD betreft in om een nieuw handelsverdrag met de Verenigde Staten te sluiten.** De VS is de belangrijkste partner van de EU op gebied van veiligheid en handel. Een nieuw verdrag is, gezien de economische groeikansen en de mogelijkheid minder afhankelijk te worden van onbetrouwbare regimes, in het belang van

de Europese Unie. Het is van fundamenteel belang dat Westerse democratieën elkaar zoveel mogelijk versterken.

- **Net als Canada moet de Europese Unie zich inzetten voor een investeringsverdrag tussen de EU en Taiwan.** Niet alleen om als EU een positief effect te hebben op de weerbaarheid van de Taiwanese economie, maar ook om wederzijdse investeringen te stimuleren op het gebied van halfgeleiders en Europese zelfredzaamheid.
- **Om de concurrentiekracht van het Europese bedrijfsleven te versterken moet ook de regel-, rapportage- en compliance-druk worden verminderd.** Het rapport Need for regulatory breathing space van Business Europe is daarvoor een goede handleiding. We ondersteunen de plannen van de Europese Commissie tot simplificatie van het Europese btw-systeem middels de single VAT registration. Ook wordt, naast allerlei compliance-wetgeving die al is geïntroduceerd, een concurrentietoets ingevoerd die het toezichtregime kan verlichten als dit onze concurrentiepositie onevenredig benadeelt.

Gezondheid

- N.v.t.

Werkgeverschap en ondernemen

- **Om Nederlandse interpretatie op Europese wetgeving te voorkomen en een gelijk speelveld voor ons bedrijfsleven – met name ons mkb – te bewaken, heeft de VVD op gebied van regelgeving een voorkeur voor verordeningen.** Als de Europese Commissie toch voor een richtlijn kiest, zoals bijvoorbeeld het geval is bij de Corporate Sustainability Due Diligence Directive, wil de VVD dat de Europese Commissie via een zogenoemde single market clause maximale harmonisatie nastreeft.
- **De VVD is er voorstander van om voor elke regel die het bedrijfsleven (inclusief het mkb) wordt opgelegd, ook minimaal één regel te schrappen.** Daarnaast moet de bureaucratie rondom de verlening van subsidies en aanbestedingen worden aangepakt. Dit kan en moet veel sneller, om de concurrentiepositie van Europese bedrijven te verbeteren.
- **De VVD wil dat ondernemers hun klanten de beste prijzen kunnen bieden.** Daarom willen we zoveel mogelijk een gelijke EU-markt creëren, zonder onnodige regels. Door complexe juridische en economische verschillen, komt het nu nog te vaak voor dat hetzelfde product over de Duitse grens een stuk lagere inkoopprijs heeft. Dezelfde frisdrank wordt niet bij het dichtstbijzijnde distributiecentrum in Duitsland ingekocht, maar koopt men veel verder weg in eigen land. Dat is slecht voor het milieu en slecht voor de portemonnee. Door een meer gelijke markt zonder onnodige regels, kan goedkoper ingekocht worden en daar profiteert de consument weer van. De VVD wil een schone Europese toekomst waarin we meer producten en materialen hergebruiken. We ondersteunen geharmoniseerde regelgeving op het gebied van reparatie, productstandaarden, innovaties en alternatief hergebruik van producten en materialen. Zo behouden we een gelijk speelveld binnen de EU.

[\[Link\]](#)

Ketens

- Het is volgens Nieuw Sociaal Contract de nationale overheid die de grondwettelijke plicht heeft om de opgelegde eisen van de EU te toetsen aan bestaanszekerheid waaronder voedselzekerheid, duurzaamheid, volkshuisvesting en energiezekerheid. De regering en het parlement bepalen in die afweging in hoogste instantie – en niet de EU – hoe het hoofddoel van de Natuurherstelwet wordt gehaald.

Duurzaamheid

- Er mogen geen handelsverdragen worden gesloten die productie van duurzaam voedsel in de EU ondermijnen. Dus handelsverdragspartners moeten aan dezelfde standaarden voldoen. We moeten onze markten niet openstellen voor bedrijven die met staatssteun onze eigen industrie beconcurreren.
- Belastingen (beprijzen) en normering spelen een belangrijke rol in maatregelen die de klimaatverandering door menselijk handelen kunnen verminderen. Maar er moet eerst een toetsing komen van de gevolgen van die maatregelen voor gewone burgers, bedrijven, midden- en kleinbedrijf en agrarische ondernemingen. Het is bijvoorbeeld belangrijk dat de energiekosten voor hen ook in de toekomst betaalbaar blijven.
- We vinden het van belang dat de energietransitie zowel voor huishoudens als voor bedrijven uitvoerbaar en betaalbaar is. Financiële steun kan nodig zijn als private investeringen een te lange terugverdientijd hebben of niet van de grond komen, zoals bij huurwoningen, publieke gebouwen, de energie-intensieve industrie en het midden- en kleinbedrijf. Regio's in Nederland en oude stadswijken moeten daar ook gebruik van kunnen maken.

Gezondheid

- N.v.t.

Werkgeverschap en ondernemen

- Voor wat betreft arbeidsmigratie zijn Europese afspraken nodig om te voorkomen dat derdelanders van buiten de EU via detachering en sociale dumping doorreizen binnen de EU.

Ketens

- We zetten in op een omslag naar een 'eerlijke prijs' waarin de maatschappelijke kosten van producten worden meegenomen in de prijs. Eerlijke prijzen op de interne markt dwingen we desnoods af via een minimumprijs of belastingen. Dat past binnen de verplaatsing van belasting op arbeid, naar belasting op vervuiling. De inkomsten hieruit laten we transparant vervloeien naar de maatschappij.
- D66 streeft naar een klimaatneutrale landbouw in 2040. Elke sector draagt bij aan onze klimaatdoelstellingen en er is geen tijd te verliezen. Voor de landbouw en de rest van de voedselketen betekent dit dat er maatwerk komt per sector met stimulerend, maar ook sturend beleid.
- Er komt een vervolg op de Farm to Fork Strategie, met een lange-termijn, totaalvisie voor het EU-voedselsysteem. Dit zal verankerd worden in een EU-wet voor een Duurzaam Voedselsysteem, waarbij we gemeenschappelijke doelen, principes en begrippen over duurzaamheid vastleggen voor de gehele voedselketen. Er komen concrete transparantievereisten voor ketenspelers en we zorgen dat lasten over de hele keten verdeeld wordt en niet enkel bij de consument of boer terecht komt.
- We maken nieuwe, versterkte regels tegen machtsmisbruik waar boeren of consumenten vaak de dupe van zijn. Ook willen we meer inzicht in de prijsbepaling van commodities en voedsel om ervoor te zorgen dat de winsten en kosten evenredig door de keten worden betaald.
- We stimuleren de Europese ontwikkeling en productie van kweekvlees. Overal in Europa kan kweekvlees een duurzaam alternatief bieden voor de veeteelt.
- We eisen dat de Europese Commissie komt met het complete pakket van dierenwelzijnsmaatregelen, onder andere het uit faseren van kooien voor alle landbouwdieren, zoals waar 1.4 miljoen Europeanen voor hebben gestemd in een Europees Burgerinitiatief. Ook zullen derde landen zich moeten houden aan voorschriften die gelijkwaardig zijn aan die van de EU.
- Dierentransporten in Europa beperken we tot een maximale duur van drie uur, gecombineerd met een maximumtemperatuur afhankelijk van de diersoort. Uiteindelijk zal export alleen gaan over vlees in plaats van levende dieren. Transport en slachthuizen controleren we vaker en strenger. Bij grensoverschrijdend vervoer krijgt ook de Europese Autoriteit voor Voedselveiligheid een toezichhoudende rol. De regels worden eerder en strenger toegepast.

Duurzaamheid

- Wij willen de Europese marktmacht inzetten om duurzame productstandaarden over de hele wereld te bevorderen, bij voorkeur via vrijhandel.
- We ondersteunen duurzame overheidsaanbesteding voor voedsel en zetten in op een geharmoniseerd EU-label voor duurzaam voedsel. Ook kijken we naar hoe we de duurzame, gezonde keuze de makkelijke keuze kunnen maken, bijvoorbeeld door misleidende reclames voor junkfood te verbieden voor kwetsbare groepen zoals kinderen.
- D66 wil een volledig circulaire economie in 2050. Dit doel wordt vastgelegd in Europese wetgeving. We stellen nieuwe, duidelijke circulaire doelen per sector of product, zoals staal, batterijen, plastic, bouw of kleding. Ook schalen we het gebruik van schadelijke stoffen zo veel en zo snel mogelijk af. Met een combinatie van normeren, beprijzen en subsidies zorgen we dat deze doelen worden gehaald.

- Er komt een verplicht Europees recyclingprogramma waarbij de afvalhiërarchie strikt wordt toegepast (voorkomen – hergebruik – recycelen) en de regels voor afval worden verbeterd. We stellen strenge regels aan plastic verpakkingen en gaan stapsgewijs het gebruik van bioplastics verplichten.
- Door de wirwar aan keurmerken zien consumenten vaak niet meer welke producten echt duurzaam en circulair zijn. Daarom introduceren we één Europees groen label voor duurzaamheid en circulariteit.
- De duurzaamste energie is energie die niet wordt gebruikt. Daarom is D66 voorstander van ambitieuze doelen voor energiebesparing. De Europese Unie biedt lidstaten financiële ondersteuning voor het opzetten van isolatieprogramma's voor diegenen die dit niet zelf kunnen betalen.
- D66 staat voor een op regels gebaseerd handelssysteem, met specifiek aandacht voor mens, klimaat en milieu. Hiermee geldt niet het recht van de sterkste, maar worden problemen opgelost naar eerlijkheid en redelijkheid. Dit is voor D66 het uitgangspunt van alle handelsafspraken die de Europese Unie met andere landen maakt.
- De Europese Unie sluit alleen handelsakkoorden met landen die het Klimaatakkoord van Parijs en het biodiversiteitsverdrag (Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework) hebben ondertekend. Bestaande handelsakkoorden die ouder zijn dan het Klimaatakkoord van Parijs voldoen niet altijd aan de klimaatambities van vandaag. D66 wil daarom dat de Europese Commissie zich inzet om bestaande handelsakkoorden zo snel mogelijk te laten voldoen aan minimaal het Klimaatakkoord van Parijs en het biodiversiteitsverdrag.
- D66 wil dat de Europese Unie het initiatief neemt om samen met de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en andere democratische landen het groenste handelsakkoord te sluiten, waardoor onder andere de strategische afhankelijke positie van landen als China ten behoeve van de energietransitie kan worden doorbroken. Daarin moeten we regelen dat er meer kennisuitwisseling plaatsvindt, waardoor we de nodige stappen in de verdere verduurzaming van de economie sneller kunnen zetten.
- Het landbouwonwikkelingsbeleid moet de voedselzekerheid en de ontwikkeling van lokale voedselmarkten niet ondermijnen. Via handelsverdragen willen wij zorgen dat duurzaamheidsstandaarden ook buiten Europa omhooggaan.
- International Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (IMVO) moet de norm worden voor alle bedrijven. Minimale regelgeving op dit gebied wordt op Europees niveau vastgelegd, met oog voor mensenrechten, arbeidsomstandigheden, dierenwelzijn, klimaat en een schoon milieu. Er wordt geen uitzondering gemaakt voor bijvoorbeeld de financiële sector. Om te zorgen dat ook het Midden- en het Kleinbedrijf (MKB) mee kan komen in deze cultuurontwikkeling wordt geïnvesteerd in steunpunten waar ondernemers terecht kunnen voor vragen, kennis en best practices. In de toekomst neemt ieder bedrijf, ongeacht hoe groot, haar verantwoordelijkheid. De Europese Commissie zal monitoren in hoeverre de mensenrechten, arbeidsomstandigheden, de positie van vrouwen, de lhbtq+-gemeenschap en het milieu ook daadwerkelijk verbeterd.
- Producten gemaakt met dwangarbeid horen niet thuis in de Europese interne markt. Met een EU-verordening wil D66 dat er een verbod komt op producten en grondstoffen gemaakt uit dwangarbeid. Op Europees, nationaal en internationaal niveau wordt samengewerkt om deze producten te herkennen en te verbieden. Slachtoffers van dwangarbeid moeten gecompenseerd worden voor het leed dat hun is aangedaan. Speciale bewijslast moet bij bedrijven komen te liggen wanneer zij importeren uit gebieden waar dwangarbeid veelvuldig plaatsvindt.

- De Europese gelden voor het promoten van bijvoorbeeld wijn en vlees in derde landen stoppen we en zetten we in voor de marktontwikkeling van fruit, planten en gezonde kwaliteitsproducten.
- We wijzigen Europese regels die nu de beweging naar circulariteit belemmeren, met name die op het gebied van etensresten, diermeel en mest. Het hoge niveau van voedselveiligheid blijft altijd de leidraad.
- Een van de belemmeringen voor de interne markt is dat het etiket op producten in de nationale taal moet zijn. We onderzoeken of het mogelijk is om dit te vervangen, bijvoorbeeld door de verplichte informatie in de nationale taal digitaal beschikbaar te maken via een QR-code en via uniforme pictogrammen.
- Omdat vrijblijvende afspraken met producenten over de maximale hoeveelheid zout, suiker en vet in producten de afgelopen jaren te weinig hebben opgeleverd, komen we met Europese wettelijke verplichtingen. Bedrijven die deze verplichtingen niet nakomen, krijgen een Europese boete opgelegd.
- Obesitas en diabetes zorgen voor een steeds grotere gezondheids crisis. Om deze crisis te bestrijden, hebben een aantal lidstaten van de Europese Unie al een belasting op suikerhoudende dranken ingevoerd. D66 is voorstander van een Europese suikertaks, geheven op het niveau van productie, waarbij we zorgen dat we dezelfde belasting op ongezonde, suikerrijke producten heffen die voor rekening van de voedselindustrie komt. Alleen op deze manier kunnen we zorgen dat multinationals niet de regels omzeilen en we voor de volksgezondheid van iedereen opkomen.

Werkgeverschap en ondernemen

- Op Europees niveau komen minimumafspraken over toegang tot het arbeidsrecht, sociale zekerheid en de bestrijding van schijnzelfstandigheid. Zo valt niemand in Europa buiten de boot. Hierbij is oog voor nationale tradities en verschillen. Toekomstige Europese sociale wetgeving zet in op zekerheid voor alle soorten werknemers, ook voor zzp'ers en voor mensen in tijdelijke contracten.
- Regelmatig werken en leven arbeidsmigranten in slechte omstandigheden. Hoewel er een Europese arbeidsmarktautoriteit is opgericht, kan deze vaak niet daadwerkelijk misstanden bestrijden en onderzoek doen naar de bevordering van mobiliteit en sociale zekerheid binnen de Europese Unie. Daarom krijgt de Europese arbeidsmarktautoriteit volledige bevoegdheid op het gebied van arbeidsmigranten en grenswerkers om onderzoek te doen en in te grijpen, bijvoorbeeld door bedrijven te sluiten. Ook wordt het mogelijk om misstanden te melden bij een Europees meldpunt.
- D66 wil dat de Europese Commissie de prijsbepaling van basisbehoeften als medicijnen, energie en voedsel onderzoekt. Want terwijl prijzen voor andere producten beginnen te dalen, blijven prijzen voor basisbehoeften vaak hoog en blijven multinationals miljarden aan overwinsten maken door hun marktmacht, vaak ten koste van de bestaanszekerheid van mensen.
- We willen een verbod op territoriale leveringsbeperkingen, waarbij hetzelfde product door de fabrikant in de ene lidstaat veel goedkoper wordt verkocht dan in een andere lidstaat.

Ketens

- Europees perspectief. Door de Food 2050-strategie kunnen tussen lidstaten verschillen ontstaan in de omvang van Food 2050-gebieden per lidstaat. Zo leent een relatief groot deel van de Nederlandse delta zich uitzonderlijk goed voor voedselproductie en kennen we in Nederland een hoogontwikkelde agrarische keten, van onderzoeksinstituten tot verwerkende industrie. Concreet betekent dit dat in Nederland belangrijke Food 2050-gebieden worden aangewezen. Daartegenover staat dat in andere lidstaten relatief meer ruimte is voor extensivering of natuur. BBB pleit hiermee voor een Europese blik op de ruimtelijke ordening van landbouw, voedselproductie en natuur.
- BBB pleit als onderdeel van de Food 2050-strategie voor een langetermijnvisie op het verdienmodel van Europese boeren. BBB zet zich in voor een gelijk speelveld tussen importproducten en in de Europese Unie geproduceerde producten. BBB pleit daarnaast voor een nog steviger aanpak van oneerlijke handelspraktijken in de voedselketen en vergroting van de marktmacht voor de primaire producenten. Ook is BBB voorstander van de inzet van crisismanagement door onder meer markt stabiliserende maatregelen. BBB wil krachtadige ondersteuning van de innovatieve Europese en Nederlandse landbouw om met zo min mogelijk grondstoffen meer voedsel, inclusief dierlijke en plantaardige eiwitten, te produceren op een zo duurzame en efficiënte manier. Het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) moet worden hervormd, praktisch blijven en voortaan maximaal inzetten op het maximaal benutten van alle beschikbare strategische landbouwgronden.
- Verdienmodel van de Europese landbouw. Het verdienmodel en de toekomst van de landbouw staan onder druk. Boeren in de Europese Unie worden veelal geconfronteerd met instabiele markten en fluctuerende, (vaak te) lage opbrengstprijzen. Daarnaast stijgen de kosten voor de Europese boer door maatregelen voor verdere verduurzaming, terwijl zij moeten concurreren met importproducten die tegen veel lagere standaarden geproduceerd mogen worden. Dit brengt boeren in een spagaat en ondermijnt hun verdienmodel en is een bedreiging voor de bedrijfsopvolging door jonge boeren.
- Jonge boeren. Verbetering van het verdienmodel is ook noodzakelijk om voedselproductie in de toekomst zeker te stellen. In 2020 was de gemiddelde leeftijd van een boer in Nederland 58 jaar. Van de boeren boven de 60, geeft 55% aan geen opvolger te hebben. Eenzelfde beeld tekent zich af in de rest van Europa. Het is dan ook tijd voor een Europees noodplan voor agrarische bedrijfsopvolging en jonge boeren. Dat begint met een goed verdienmodel en betrouwbare regelgeving. De Europese Unie en de lidstaten moeten meer doen voor jonge boeren. Jonge boeren moeten meer steun en scholing krijgen bij bedrijfsovernames, evenals financiële hulp voor hun aflossingen.
- Een gelijk speelveld. Op dit moment bestaat er internationaal geen gelijk speelveld voor de Europese agrarische sector. Landbouwproducten die de Europese Unie binnenkomen worden alleen getoetst op productveiligheid (volksgezondheid en voedselveiligheid). Geïmporteerde producten hoeven nu niet aan de Europese milieu-, dierenwelzijns- en productiestandaarden te voldoen. Door de toenemende Europese regelgeving zet dit de Europese boeren in toenemende mate op achterstand. BBB pleit daarom voor gelijkwaardige productie- en milieueisen voor importproducten van buiten de Europese Unie.
- Tegelijkertijd is de Europese Unie voor de import en export van landbouwproducten afhankelijk van het landen buiten de Europese Unie. BBB pleit daarom voor harde convergentieclausules in handelsovereenkomsten. Dat betekent dat een concreet en bindend tijdspad wordt afgesproken waarbinnen de productiestandaarden met derde

landen gelijk worden getrokken om marktverstoringen en oneerlijke concurrentie te voorkomen. BBB zal in Brussel een coalitie smeden met andere landen om deze problematiek tot topprioriteit te maken van de Europese politiek.

- Made in Europe. Zolang het gelijke speelveld op internationaal niveau niet is gegarandeerd, pleit BBB voor de spoedige introductie van een 'Made in Europe'-label op Europese landbouwproducten. Met deze campagne wordt zichtbaar dat producten aan de strikte Europese milieu- en productie-eisen voldoen. Hiermee wordt de consumptie en de concurrentiepositie van landbouwproducten uit de Europese Unie gestimuleerd en de bekendheid en herkenbaarheid van de Europese kwaliteitsregelingen verhoogd. De campagne dient zich zowel te richten op producten die binnen de Europese Unie worden verkocht als ook daarbuiten. BBB wil dat deze productpromotie voor Europese voeding 'dieetneutraal' plaatsvindt, met inbegrip van dierlijke proteïnen als zuivel, vlees, eieren en vis.
- Betere regelgeving. BBB pleit voor regelgeving die uitgaat van de werkelijke impact op bodem en waterkwaliteit in plaats van modellen en generieke normen die geen rekening houden met lokale omstandigheden. Ook moet regelgeving meer ruimte geven aan de boer om te bepalen hoe een bepaalde norm wordt gehaald - in plaats van te werken met gedetailleerde instructies en voorschriften. Dit vraagt niet alleen om vertrouwen in de sector, maar ook om een overheid die faciliterend optreedt en samenwerkt met de gehele keten. Hier ligt een verantwoordelijkheid bij de Europese Unie maar vooral ook bij de Tweede Kamer. Veel Europese wetgeving krijgt pas op nationaal niveau concreet beslag.
- Biologische landbouw. BBB erkent de voordelen van biologische landbouw zoals het verminderen van het gebruik van kunstmest en telen zonder synthetische gewasbeschermingsmiddelen. Biologische landbouw heeft echter ook nadelen. De opbrengsten per hectare zijn fors lager en er is meer risico op ziekten en plagen. Dat vraagt om meer grondgebruik en leidt tot lagere opbrengst. Hoogproductieve landbouw zoals die in Nederland bestaat, spaart ruimte- en landgebruik, versterkt de mondiale voedselzekerheid én verlaagt de milieuoetafdruk per kilogram geproduceerd (voedings)product. BBB is om deze reden tegen een wettelijke verplichting van biologisch landgebruik of beleidsmatige voorkeur voor een bepaalde landbouwmethode, zoals dat nu in de Europese Unie wordt voorgesteld. De marktwerking regelt zelf de vraag naar biologische producten en daarbij passend biologisch areaal.
- Europese bescherming streekproducten. BBB steunt de Europese bescherming van streekproducten uit de land- en tuinbouw en voedingssector als bijdragend aan het verdienmodel van voedselmakers. De Beschermingsregimes Beschermde Oorsprongsbenaming (BOB), Beschermde Geografische Aanduiding (BGA) en Gegarandeerde Traditionele Specialiteit (GTS) moeten ook voor Nederlandse regionale producten vaker worden ingezet tegen misbruik en namaak. Bovendien dient de procedure hiervoor vereenvoudigd te worden.
- Gelijke dierenwelzijnsnormen. BBB hecht aan dierenwelzijn. BBB wil dat de huidige hogere Nederlandse dierenwelzijnstandaarden overal in de Europese Unie gaan gelden. Als dat niet mogelijk blijkt, moet Nederland de Europese regels volgen om zo het gelijk speelveld te herstellen. Voor de handhaving van de normen is daarbij van belang dat dierenwelzijnsnormen beter meetbaar en vergelijkbaar zijn. Ook dient op internationaal niveau het gelijk speelveld te worden geborgd. Daartoe moeten dierenwelzijnsnormen in handelsverdragen worden opgenomen. Tot slot pleit BBB voor een integrale belangenafweging bij het vaststellen van dierenwelzijnsnormen. Dat betekent dat belang van dierenwelzijn zorgvuldig wordt afgewogen tegen andere doelstellingen zoals vermindering van de milieuoetafdruk, sterfterisico's, ziektedruk, de gevolgen voor andere delen van de productieketen en de directe financiële kosten voor de consument.

Duurzaamheid

- Duurzaamheidslabel. Alleen al in de groente- en fruitsector zijn er 40 verschillende soorten duurzaamheidslabels. Dit leidt tot onduidelijkheid voor de consumenten en ondermijnt het gelijk speelveld. BBB pleit daarom (met de agrarische sector) voor eenduidige Europese normen voor duurzaamheidslabels.
- Gewasbeschermingsmiddelen. Het Europese toelatingsbeleid voor werkzame stoffen is 'hazard-based' en legt de nadruk op gevaar. Buiten de Europese Unie is het toelatingsbeleid 'risk-based' waarbij ook gekeken wordt naar de kans dat het gevaar daadwerkelijk optreedt. Door deze strengere Europese toets, zijn er steeds minder plant- en ziektespecifieke gewasbeschermingsmiddelen beschikbaar. Dit heeft als gevolg dat generieke middelen worden gebruikt voor verschillende ziekten en plagen en daarmee de kans op resistentie wordt vergroot. Bovendien is er méér van hetzelfde generieke middel nodig om het effect van specifieke middelen te evenaren. Tot slot leidt het geleidelijk beperken van het aanbod van gewasbeschermingsmiddelen tot verdere verspreiding van ziekten en plagen.
- Circulaire economie. Vanwege het gebrek aan kritieke grondstoffen die noodzakelijk zijn voor de energietransitie steunt BBB de initiatieven die het hergebruik daarvan stimuleren. Op dit moment worden nog grote hoeveelheden grondstoffen in de vorm van afval naar derde landen buiten de Unie geëxporteerd en gestort. BBB wil maximaal inzetten op het voorkomen van afvalstort en op het duurzaam terugwinnen van grondstoffen en energie uit dit afval. Wat betreft BBB blijft de Europese Unie inzetten op de ontwikkeling van recycling, maar met oog voor de noodzakelijke uitbouw van verwerkingscapaciteit van sorteer- en recycleer residuen. Net als de klimaattransitie is de inzet op een circulaire economie een transitie die geleidelijk en verantwoord moet worden georganiseerd. Deze regelgeving moet nauw worden afgestemd met producenten en aansluiten op de praktijk. Ook moet er speciale aandacht worden geschonken aan de impact van deze regels voor MKB'ers. Tot slot is van belang dat de impactvolle Europese regels ook gelden voor producten van buiten de Europese Unie.
- Maatschappelijk ondernemen. BBB is zeer kritisch op de Europese regelgeving rondom 'maatschappelijk verantwoord ondernemen'. Deze wetgeving verplicht bedrijven om uitvoerig over de milieu-impact en leefomgeving te rapporteren (CSRD) en ook om internationale toeleveringspartners te controleren op mogelijk mensenrechtenschendingen en milieu-impact (CSDDD). De CSRD rapportages zijn zo omvangrijk dat hier een hele nieuwe bedrijfstak van adviseurs en controleurs omheen is gegroeid. De CSDDD leidt naast administratieve lasten tot juridische risico's doordat bedrijven aansprakelijk kunnen worden gehouden voor onrechtmatigheden lager in de productieketen. BBB wil dat deze regelgeving zo snel als mogelijk tot werkbare proporties wordt teruggebracht en zo nodig afgeschaft.

Gezondheid

- N.v.t.

Werkgeverschap en ondernemen

- Terugdringen regeldruk. De afgelopen jaren zijn met hoge snelheid grote ingrijpende pakketten regelgeving ingevoerd als onderdeel van de Green Deal. Dit heeft geleid tot hoge administratieve lasten, overlappende (rapportage)verplichtingen en soms zelfs tegenstrijdige regelgeving. Vaak is in deze regelgeving ook niet goed doordacht wat de impact is op de bredere productieketen. De problemen rondom de administratieve lasten zijn acuut en worden zelfs door de Europese Commissie erkend. Voorzitter Van der Leyen heeft aangegeven de administratieve lasten van bedrijven met een kwart terug te willen brengen. BBB wil dat dit voornemen concreter wordt en pleit daarom voor een aparte

Eurocommissaris MKB- en Concurrentiepositie die verantwoordelijk wordt voor administratieve lastenverlichting.

- Benut de interne markt. De interne markt is het hart van de Europese samenwerking. Door de interne markt kunnen goederen, diensten, kapitaal en personen vrij binnen de Europese Unie bewegen. Dat heeft bijgedragen aan aanzienlijke welvaarts groei. De afgelopen jaren heeft de Europese Commissie zich voornamelijk op klimaat en verduurzaming gericht. De interne markt is daarbij op de achtergrond geraakt. BBB wil dat de komende periode de interne markt weer topprioriteit krijgt. Dat betekent dat nationale regels voor bedrijven verder gelijk worden getrokken zodat het makkelijker wordt om over de grens zaken te doen.
- Arbeidsmigratie binnen de Europese Unie. Het vrij verkeer van diensten en personen binnen de Europese Unie is een belangrijk principe, maar het brengt ook uitdagingen met zich mee. Oost- en Zuid-Europese landen ervaren een grote uitstroom van arbeidskrachten vanwege beter betaalde banen in het westen en noorden van de Europese Unie. Tegelijkertijd hebben Noord- en West-Europese landen beperkte controle over de instroom van arbeidskrachten. Het recht op vrij verkeer van personen belemmert de mogelijkheden van lidstaten om arbeidsmigratie te reguleren. BBB erkent deze problemen en pleit voor meer mogelijkheden voor nationale sturing van Europese arbeidsmigratie.
- Misstanden in detachering en arbeidsomstandigheden. Werknemers van buiten de Europese Unie werken vaak op detacheringsbasis in Nederland. Dit betreft vaak schijnconstructies die worden gefaciliteerd door uitzendbureaus in Oost-Europa. BBB pleit voor aanscherping van de regels en strengere controle om misbruik van het vrij verkeer van personen tegen te gaan. Daarnaast moet worden opgetreden tegen structurele problemen met betrekking tot huisvesting en arbeidsomstandigheden van arbeidsmigranten. Hiervoor is verbeterde samenwerking tussen arbeidsinspecties noodzakelijk en waar nodig moet het mandaat van de Europese arbeidsmarktautoriteit worden uitgebreid.

Ketens

- **De EU ontwikkelt een langjarige voedselstrategie, gericht op voedselzekerheid, gezond voedsel en economische, ecologische en maatschappelijke duurzaamheid.** De EU gebruikt de kracht, kennis en kunde van de lidstaten. Nederland moet daarin een koppositie pakken.
- **In samenwerking met lidstaten ontwerpen de Europese instellingen duurzaamheidsstandaarden voor de agrofoodketen.** We pakken oneerlijke marktmacht van tussenhandel en industrie tegenover boeren aan door het Europese mededingingsbeleid op dit punt aan te passen.

Duurzaamheid

- **Verduurzaming wordt het verdienmodel van de toekomst.** In Europees verband wordt de groene economie doorontwikkeld via het stimuleren van innovatie en circulariteit en het beprijsen van vervuiling.
- **We vereenvoudigen de procedures voor duurzaamheids subsidies** die op Europees niveau aangevraagd moeten worden, zodat het voor meer bedrijven en instellingen interessant wordt om een aanvraag te doen.
- **De EU stelt dezelfde voorwaarden aan de import,** als aan in de andere lidstaten geproduceerd voedsel en andere land- en tuinbouwproducten.
- **Europese consumenten moeten met één blik op het product kunnen zien wat de (onafhankelijk getoetste) duurzaamheidsscore is** en hoe dit zich verhoudt tot andere producten.
- **Er komt een einde aan Nederlandse ‘koppen’ op Europese regels.** Het is onwenselijk om bij het implementeren van Europese wetgeving nog aanvullende, laat staan strengere, regels toe te voegen.
- **De EU scheidt een kader zodat waardevolle reststromen uit de voedingsmiddelenindustrie allereerst een plek vinden in de voedsel- of veevoerketen,** zodat deze regionaler wordt ingericht.
- **Wij staan open voor nieuwe handelsverdragen met derde landen, voor zover deze passen in de geopolitieke en strategische ambities van Europa** en in het belang zijn van Nederlandse consumenten, boeren en mkb'ers.

Gezondheid

- N.v.t.

Werkgeverschap en ondernemen

- **Het midden- en kleinbedrijf en familiebedrijven zijn de ruggengraat van de economie.** Het CDA wil een verbeterde Europese mkb-toets: nieuwe initiatieven moeten even toegankelijk en toepasbaar zijn voor mkb-bedrijven als voor grotere bedrijven. Ook moet de Europese Unie prioriteit geven aan het verbeteren van de mkb-financiering.
- **Het CDA wil dat de EU-lidstaten zelf meer sturingsmogelijkheden krijgen inzake arbeidsmigratie.** Daarbij moeten lidstaten de mogelijkheid hebben om te bepalen welke type arbeidsmigranten – en in welke sector – zij wel en niet willen verwelkomen. Hiertoe gaan we in Europa het debat aan over de reikwijdte van vrij verkeer van personen.
- **Arbeidsmigranten die nodig zijn** om onze samenleving en verzorgingsstaat in stand te houden krijgen voorrang boven arbeidsmigranten die druk op onze voorzieningen (in het

bijzonder woonruimte, zorg en onderwijs) juist vergroten. We scherpen de arbeidsmarkttoets hierop aan.

- **Er geldt een verplichte Europese registratie en certificering** met strenge regels voor uitzendbureaus om fatsoenlijke werkomstandigheden door de hele EU te waarborgen en oneerlijke concurrentie te voorkomen.
- **Ondernemers worden verantwoordelijk voor adequate beloning, huisvesting, zorg en onderwijs van arbeidsmigranten.** We dichten de mazen in EU-wetgeving om schijnconstructies met de detachering van derdelanders tegen te gaan. We verminderen ongewenste arbeidsmigratie door het handhaven van eerlijke concurrentie en gelijke arbeidsvoorwaarden voor zowel arbeidsmigranten als Nederlandse werknemers.

Ketens

- **Gezond en duurzaam voedsel.** In plaats van een agrarische sector die zich op de wereldmarkt richt, met multinationals die ons voedsel naar de andere kant van de wereld exporteren of daar vandaan slepen, kiezen we voor een echte ‘boerenlandbouw’: een duurzame, regionale landbouw waarbij onze boeren zo veel mogelijk ons eigen voedsel produceren tegen een eerlijke prijs. Het Europese landbouwbeleid moet niet langer gericht zijn op productievergroting maar op regionale voedselvoorziening die onze leefomgeving niet aantast. Een derde van de Europese begroting gaat nu op aan landbouwsubsidies. Die waren ooit bedoeld als garantie voor voedselzekerheid in Europa maar dragen nu bij aan een industriële, grootschalige landbouw die ten koste gaat van mens, dier en milieu. De Europese landbouwsubsidies werken overproductie, fraude en verspilling in de hand. Het geld wordt bovendien oneerlijk verdeeld. Slechts 20 procent van de boeren ontvangt 80 procent van de subsidie. Daarom bouwen we de landbouwsubsidies op termijn volledig af, waarbij lidstaten de mogelijkheid hebben om zelf nationale groene subsidies in te zetten.
 - Voor gezond en duurzaam geproduceerd voedsel wordt in de EU het gebruik van landbouwgif en kunstmest sterk teruggedrongen. Wij zijn tegen het gebruik van glyfosaat; het is een schande dat de EU heeft besloten dit nog 10 jaar toe te staan. Er moet alsnog zo snel mogelijk een verbod op komen. Kwekersrechten, en uiteindelijk mogelijk ook octrooien, op plantenrassen, vullen vooral de zakken van multinationals terwijl de risico’s voor mensen en het milieu zijn. Dergelijke rechten op eigenschappen van planten moeten dan ook onmogelijk worden gemaakt. Wij zetten ons in voor de volledige etikettering van bewerkt voedsel, terwijl de productie en verkoop van streekproducten, waarvan duidelijk is wat het betreft, niet belemmerd moeten worden door overbodige bureaucratie.
- **Veeteelt:** Megastallen en andere vormen van intensieve, grootschalige veehouderij moeten op termijn verdwijnen. We willen een omschakeling naar kleinschalige, ecologische veehouderij met respect voor dieren en passen het Europese landbouwbeleid daarop aan. De uitstoot van stikstofverbindingen, die schadelijk is voor onze gezondheid, voor de bodem- en waterkwaliteit en voor de biodiversiteit, wordt teruggebracht naar een veilig niveau.
 - De veeteelt in de EU moet duurzamer, kleinschaliger en diervriendelijker. We moeten af van de bioindustrie, zowel in Nederland als in de rest van de EU. Bij het houden van dieren gaat de gezondheid van mensen en dieren, bijvoorbeeld bij het voorkomen van het uitbreken van dierziektes, altijd boven commerciële belangen. Preventief inenten wordt daarom veel vaker toegestaan dan nu het geval is. Omdat we ons voedsel vooral gaan produceren voor de regionale markt, en niet langer voor de wereldmarkt, kan dit ook. Het gebruik van antibiotica in de veeteelt wordt maximaal teruggedrongen.
 - Europese regelgeving ten aanzien van dierenwelzijn wordt sterk aangescherpt, uitgebreid en ook strenger gehandhaafd. Dieren in stallen krijgen meer ruimte, een vrije uitloop en worden te allen tijde met respect behandeld. Dieren die gehouden worden moeten weer meer hun natuurlijke gedrag kunnen tonen: koeien moeten kunnen grazen in de wei en varkens moeten kunnen wroeten in de modder. Slachten moet op een zo pijnloos mogelijke manier plaatsvinden.
 - Er komt een einde aan de verschrikkelijke diertransporten over grote afstanden dwars door heel Europa. Transporten van levend vee mogen voortaan niet langer

- duren dan vier uur. Regels ten aanzien van het vervoer van dieren zullen streng gehandhaafd worden.
 - Er komt een verbod op het fokken van dieren gericht op een extreem snelle groei voor een snelle, winstgevendende consumptie van het dier. Het verminken van vee en van huisdieren om commerciële of esthetische redenen wordt verboden.
- **Eerlijke prijs voor de boer:** We waarderen boeren die op een duurzame manier ons land van voedsel voorzien. Voor een andere landbouw zullen we meer, in plaats van minder, boeren nodig hebben. Ze moeten dan wel een eerlijke beloning krijgen en uit de wurggreep van de agro-industrie en banken vandaan komen. De tussenhandel wordt aangepakt, zodat een groter deel van de omzet naar de boeren gaat. De controle over zaden, landgebruik en de verspreiding van kennis dient in handen te liggen van boeren, niet van industriële grootmachten. We stoppen de schaalvergroting en de grootschalige bioindustrie, die gericht is op export, en leggen de rekening bij de financiers die aan schaalvergroting hebben verdiend. Door dichterbij huis te produceren is het niet alleen mogelijk om veel duurzamer en diervriendelijker te produceren, het zorgt ook voor betere prijzen voor de boeren. Dat betekent een forse inkrimping van de veestapel, zeker in Nederland.

Duurzaamheid

- **Milieu:** Door bedrijven te dwingen schoon en duurzaam te produceren pakken we milieuvervuiling direct en bij de bron aan. Zo zorgen we voor minder uitstoot én een schoner milieu én een betere leefomgeving. Europese milieuwetgeving moet verder worden aangescherpt. Het produceren, lozen en uitstoten van stoffen, waarvan niet is vastgesteld welke gevolgen dit heeft voor ons milieu en onze gezondheid, moet worden verboden. Daarnaast willen we dat er Europese wetgeving komt die bedrijven dwingt om afvalproducten, voortkomend uit productieprocessen rond gevaarlijke stoffen, af te voeren en te verwerken via een transparante en duurzame keten van transport en afvalverwerking.
- **De vervuiler betaalt:** Een rechtvaardig milieubeleid legt de rekening niet bij de mensen maar bij de multinationals die voor het grootste deel voor milieuvervuiling verantwoordelijk zijn. De criminele praktijk van afvaldumping wordt door landen in de EU krachtig aangepakt door samenwerking tussen milieu-inspecties, politie en douane. Milieucriminaliteit is na mensenhandel en drugs namelijk de derde grootste illegale markt. Vervuilers moeten geen kans krijgen om de sporen van hun afval uit te wissen of geld te verdienen door afval naar het buitenland te verslepen. Uitgangspunt moet zijn dat ieder land zoveel mogelijk zijn eigen afval verwerkt. Controle en handhaving op afvaltransporten worden verscherpt, met olopende boetes per delict. Er moeten strengere regels komen rond de handel en het transport van mest. Mestverwerking is lucratief maar leidt tevens tot veel overlast.
- **Import en export van en naar de EU:** Handel buiten de EU moet vanwege de open interne markt voldoen aan EU-regels. Europa mag zich niet verrijken over de rug van andere landen maar moet juist de internationale solidariteit vooropstellen. Handelsverdragen zijn momenteel vooral gericht op het dienen van de belangen van grote bedrijven, waardoor zij in staat zijn hun producten op een nog grotere markt af te zetten. Wij willen deze verdragen juist gebruiken om de bescherming van mens, dier en het milieu te verbeteren. Op deze manier kunnen wij eisen stellen aan producenten van buiten de EU die hier hun producten verkopen. Deze verdragen hebben grote gevolgen voor iedereen, dus willen we dat nationale parlementen eerst hun goedkeuring geven. Grote handelsverdragen leggen we voor in een referendum.
 - Er moet Europese wetgeving komen over Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (IMVO). Deze wetgeving verplicht bedrijven die in het

buitenland actief zijn negatieve gevolgen op mensenrechten en milieu te voorkomen. Deze Europese wetgeving moet voldoen aan de OESO-richtlijnen. Zolang de Europese wetgeving niet aan deze richtlijnen voldoet, moet Nederland nationale IMVO-wetgeving hanteren die verder strekt dan de Europese wetgeving.

- Wij verzetten ons tegen het Mercosur-verdrag dat voor een oneerlijke concurrentiepositie voor Nederlandse boeren zorgt. Ook CETA is een problematisch verdrag omdat het de belangen van multinationale bedrijven boven die van mensen en het milieu plaatst. Zolang dit verdrag niet door alle landen is geratificeerd, blijven wij als socialisten ons verzetten tegen CETA.
- Het opleggen van eisen aan importen van buiten de EU, zoals het handhaven van goede arbeidsvoorwaarden en het naleven van milieustandaarden, draagt bij aan het creëren van een gelijk speelveld. Daarmee is dit ook gunstig voor de mogelijkheden van ondernemers en werknemers binnen de EU. Door deze aanpak wordt het aanzienlijk moeilijker voor handelskapitalisten om de consument hier en de gemeenschap elders uit te buiten en hun eigen zakken te vullen met geld dat anderen met hard werken hebben verdiend.
- Producten van producenten die zich schuldig maken aan bijvoorbeeld kinderarbeid, dwangarbeid, illegale houtkap, onveilige werkplekken, uitbuiting, dierenmishandeling en het lozen van giftige stoffen horen niet in onze winkels te liggen. Daarom willen wij alleen producten die gemaakt worden met respect voor mens, natuur en milieu. We leggen boetes op aan bedrijven wanneer zij of hun leveranciers wereldwijd misstanden veroorzaken. Er komen strengere regels voor de export van wapens.
- Er moet een verbod komen op de invoer van producten uit bezette gebieden. Zolang Israël grootschalig mensenrechten schendt en de bezetting voortduurt, zijn we voorstander van het opschorten van het associatieverdrag met Israël. Bovendien kunnen we handelssancties overwegen om Israël aan te sporen een andere koers te kiezen en het recht op zelfbeschikking van Palestijnen te erkennen. Ook de handelsovereenkomst tussen de EU en Marokko is omstreden en moet worden herzien. Dit verdrag maakt het momenteel mogelijk dat producten via Marokko in de EU worden verkocht, waarvan bekend is dat ze zonder de instemming van de Sahrawi-bevolking zijn verkregen uit de Westelijke Sahara en haar territoriale wateren.
- Met de huidige verdragen kunnen bedrijven nu via arbitragepanelen (ISDS) overheden aanklagen wanneer zij hun onethische praktijken in de weg lopen. Die exclusieve rechten voor multinationals moeten dus uit alle handelsverdragen worden verwijderd en mogen nooit meer onderdeel zijn van toekomstige handelsverdragen. Er zijn veel verschrikkelijke voorbeelden van hoe bedrijven met dure advocaten op deze manier weggelopen met milieuvervuiling en mensenrechtenschendingen. Daar moeten wij een einde aan maken, bedrijven dienen te allen tijde ondergeschikt te zijn aan beslissingen genomen door democratische autoriteiten.

Gezondheid

- **Gezonde, betaalbare en veilige producten:** Wij willen gezonde, betaalbare en veilige producten die worden geproduceerd met respect voor mens, dier en milieu. Wij zijn daarbij afhankelijk van wat wij in EU-verband afspreken. De EU heeft één interne markt, wat maakt dat producten in de hele unie verhandelbaar zijn en dus aan dezelfde eisen moeten voldoen. Producten van buiten de EU dienen te voldoen aan dezelfde veiligheidseisen als die van binnen de EU.

Werkgeverschap

- **Beschermen van werknemers:** Iedere werknemer heeft recht op een fatsoenlijk loon en ieder mens heeft recht op een fatsoenlijk bestaan. Het is onwenselijk dat landen elkaar beconcurreren op lonen en daarmee lonen laag houden.
 - Omdat veel bedrijven op Europese schaal actief zijn, moeten ook de vakbondsrechten internationaal gewaarborgd zijn. Werknemers moeten toegang hebben tot vakbonden en vice versa. De onafhankelijkheid van vakbonden ten opzichte van werkgevers moet gewaarborgd zijn, waarbij alleen onafhankelijke vakbonden cao's kunnen afsluiten. Er moet voldoende bescherming zijn tegen intimidatie, discriminatie en benadeling van werknemers en vakbondsleden.
 - Er moeten strikte voorwaarden komen voor internationaal opererende uitzendbureaus om uitbuiting van uitzendkrachten te voorkomen. Tijdelijkheid van uitzendwerk moet worden gewaarborgd met een vastgesteld maximum. Schijnzelfstandigheid moet worden aangepakt: steeds meer mensen werken formeel als zelfstandig ondernemer maar zijn feitelijk werknemers zonder de bijbehorende bescherming van het arbeidsrecht, sociale zekerheid en cao. Bedrijven die bewust hun verdienmodel baseren op schijnzelfstandigheid moeten worden beboet.

Ketens

- De EU moedigt het ontwikkelen van plantaardige vervangers voor vlees, vis, zuivel en eieren aan.
- Er komen nieuwe EU-wetten voor dieren die nog niet beschermd zijn. Zoals volwassen koeien.
- De Europese Commissie stelt bepaalde wetten niet langer meer uit. Zoals het verbod op kooien in de landbouw. En strengere regels voor slachthuizen. Het is nu echt tijd om verdere stappen te zetten voor dierenwelzijn in Europa. Dat willen de meeste Europese burgers ook.
- Het dierenwelzijn moet in alle EU-landen omhoog.
- Er komt een einde aan de vee-industrie. Megastallen gaan direct dicht.
- Dieren in de vee-industrie krijgen vrije uitloop naar de wei. Er is genoeg plek om te schuilen bij hitte en regen. Ook in de stal is genoeg ruimte, stro en afleiding. Dit wordt vastgelegd in EU-wetten.
- We willen geen plofdieren: dieren die in korte tijd worden vetgemest en geslacht. We verbieden het fokken op extreme groei bij kippen en varkens. Of het fokken op 'extreme productie'. Zoals bij melkkoeien (die steeds meer melk moeten leveren). De plofkip verdwijnt uit Europa.
- We verbieden het maken van blank kalfsvlees. Kalfjes worden hiervoor expres ziek gemaakt.
- We verbieden de handel in - en import van - ganzenlever of eendenlever (foie gras).
- De Europese Commissie maakt een nog strenger wetsvoorstel voor diertransporten.
- Vervoer van dieren mag maximaal 2 uur duren. Meerdere transporten achter elkaar mag niet.
- Het aantal dieren in de Europese vee-industrie gaat omlaag: met minstens 75%. Dit begint bij de landen met heel veel landbouwdieren, zoals Nederland.
- Er wordt geen belastinggeld gebruikt om een teveel aan geproduceerd vlees, vis, eieren en zuivel op te slaan.
- Je betaalt in winkels een eerlijke prijs voor voedsel. In deze prijs zitten ook de kosten voor het milieu, klimaat, dierenwelzijn en gezondheid.
- We verbieden kiloknallers met vlees.
- Gezonde, diervriendelijke en duurzame producten worden goedkoper. Boeren krijgen een eerlijke prijs voor hun producten.
- We ondersteunen boeren en tuinders bij het maken van prijsafspraken met supermarkten en voedselbedrijven. Ze verdienen een eerlijke en goede prijs.
- De EU verplicht EU-landen om hun landbouw duurzamer te maken.
- Biologisch voedsel moet voor iedereen in de EU betaalbaar worden. Gezond, plantaardig voedsel wordt daarom goedkoper. Niet duurzaam gemaakt voedsel juist duurder. We schaffen de belasting (btw) op groente, fruit, granen, peulvruchten en noten af.
- Op elk product staat ook of er iets in zit gemaakt van of door dieren. Als dat zo is, dan moet van elk dier te lezen zijn waar het is geboren, waar/hoe het opgroeide en waar/hoe het dier is gedood.

Duurzaamheid

- Er komen actieplannen per bedrijfstak. Met duidelijke milieudoelen die bedrijven ook echt moeten halen. Ook de landbouw, de scheepvaart en de luchtvaart moeten minder

schadelijke gassen uitstoten. En bedrijven in de EU mogen niet werken op een manier die slecht is voor de Aarde. De EU helpt hierbij.

- Grote vervuilers (bedrijven) en financiële bedrijven maken een klimaatplan. Hierin staat hoe ze schadelijke uitstoot voorkomen. En hoe ze bijdragen aan meer soorten planten en dieren (biodiversiteit). Elk jaar moeten ze laten weten hoe het gaat met de uitvoering van hun klimaatplan.
- We beschermen Europese bedrijven tegen oneerlijke concurrentie uit landen buiten de EU. Producten die we importeren moeten voldoen aan dezelfde eisen als producten gemaakt in de EU.
- We stoppen met misleidende keurmerken (bijvoorbeeld bij soja en palmolie, die zijn niet 'duurzaam'). Er komen EU-regels over wanneer een product duurzaam is.
- Volgens het beginsel 'de vervuiler betaalt' herzielt de EU haar btw-richtlijn: het wordt mogelijk een laag tarief of nultarief in te stellen voor duurzaam voedsel en een hoog tarief voor producten die gepaard gaan met milieuschade.
- Er komen verplichte etiketten voor vlees, zuivel en eieren afkomstig van dieren gevoed met genetisch gemanipuleerde gewassen.
- Voedingsmiddelen krijgen een duidelijk etiket. Hierop staat hoe en waar het product is gemaakt. En hoeveel schade het maken heeft veroorzaakt aan het milieu.
- De EU breidt het verbod op wegwerpplastic uit. Wordt nog ergens plastic gebruikt? Dan moet dat gerecycled plastic zijn. We stoppen zoveel mogelijk met het gebruik van plastic als verpakking. De EU moedigt het gebruik van herbruikbare en hervulbare verpakkingen aan.
- De EU verplicht bedrijven die zwerfafval veroorzaken, bij te dragen aan het opruimen ervan.
- Verpakkingen worden herbruikbaar. In alle EU-landen komt statiegeld voor blikjes, plastic flesjes en andere drankverpakkingen. Er komen ook genoeg plekken om deze verpakkingen in te zamelen.
- Bedrijven zetten geen informatie op etiketten die niet klopt. Ook in reclames en jaarverslagen mogen ze geen misleidende informatie gebruiken. Stelt een bedrijf bijvoorbeeld dat zijn product beter is voor het milieu dan een ander product? Dan moet het bedrijf dat kunnen aantonen met onafhankelijk onderzoek.
- De EU verbiedt reclames voor fossiele producten, dierlijke producten en wegwerpproducten. Bedrijven die meer dan 75% van hun winst verdienen met fossiele brandstoffen mogen geen reclame maken.
- Alle afspraken en maatregelen voor maatschappelijk verantwoord ondernemen gelden voor alle bedrijven in de EU. Ook voor internationaal werkende bedrijven en financiële bedrijven.
- Bedrijven laten zien waar hun producten en materialen vandaan komen. En hoe ze zijn gemaakt.
- We verplichten bedrijven om zo min mogelijk verpakkingen te gebruiken die bestaan uit gemengde materialen. Want verpakkingen met gemengde materialen kunnen we niet hergebruiken.
- We zijn tegen handelsverdragen die geen rekening houden met mensen, dieren, het milieu, de natuur en het klimaat. Zoals afspraken waardoor het regenwoud (Amazone) in Brazilië wordt verwoest. En mensen en dieren worden verdreven. De EU onderhandelt daarom niet meer met onder andere Brazilië en Argentinië over het verwoesten van de Amazone. De EU stopt ook met andere handelsverdragen. Zoals afspraken met Thailand, Nieuw-Zeeland en Australië.
- Producten die we invoeren in de EU voldoen aan strenge eisen. Deze eisen - milieu en dierenwelzijn - zijn hetzelfde als voor producten gemaakt binnen de EU. Zo beschermen we boeren en andere producenten tegen oneerlijke concurrentie uit landen buiten de EU.

- We stoppen de import van producten gemaakt in landen met minder strenge regels op het gebied van milieu en dierenwelzijn.
- Alleen na een speciale opleiding mag iemand werken met chemische bestrijdingsmiddelen (zolang ze nog niet verboden zijn). We verbieden de verkoop ervan via tuincentra en supermarkten.
- Supermarkten, inkopers en voedselbedrijven helpen boeren om te schakelen naar gifvrije landbouw.
- We voorkomen het onnodig weggooien van eten. Bijvoorbeeld door betere informatie te geven over hoelang producten houdbaar zijn. Supermarkten moeten producten ook gewoon verkopen als ze er 'anders' uitzien. Zoals kromme komkommers.
- Ons doel is: voedsel van boer tot bord. Zonder tussenkomst van allerlei bedrijven of handelaren. We verduurzamen dus het hele proces. Bij boeren, voedselbedrijven, inkopers, vervoerders, supermarkten en restaurants. We helpen inwoners om bewuste, duurzame keuzes te maken.

Gezondheid

- Dankzij de Partij voor de Dieren maakte het Europees Parlement al plannen voor een gezond en duurzaam voedselsysteem. We voeren deze plannen zo snel mogelijk uit.
- Iedereen krijgt toegang tot gezond, betaalbaar en plantaardig voedsel. Duurzame en biologische boeren staan hierbij centraal. Zij maken namelijk duurzaam voedsel voor iedereen.
- De EU stelt strenge regels op voor minder zout, suiker en vet in producten.
- We verplichten de Nutri-Score in alle EU-landen. Dit is een voedselkeuzelogo dat laat zien of een product een betere keuze is in vergelijking met een ander product. De Nutri-Score geeft de voedingswaarde van een product aan met een score. In kleur (groen tot donkeroranje) en met letters (A tot E). We verbeteren het logo op basis van onafhankelijk onderzoek.
- We verbieden reclames gericht op kinderen. We verbieden ook reclames voor vlees, zuivel en fastfood in de openbare ruimte, in de media en op sociale media
- Er komen bindende doelstellingen om voedselverspilling te verminderen, met specifieke doelen voor boeren, voedselproducenten, supermarkten en restaurants. In 2030 moet de voedselverspilling met ten minste 60% verminderd zijn ten opzichte van 2014.
- Producten die aantoonbaar schade toebrengen aan de gezondheid mogen niet langer als 'groen' worden aangeprezen.

Werkgeverschap en ondernemen

- Supermarkten werken verplicht samen met plaatselijke voedselbanken. Dat gebeurt nu al in Frankrijk.
- De EU zet zich in voor een eerlijke beloning. Iedereen moet voor hetzelfde werk ook hetzelfde betaald krijgen.
- We beschermen werknemers uit landen buiten de EU (arbeidsmigranten) tegen misbruik. Vaak leven ze in slechte omstandigheden. En doen ze zwaar en gevaarlijk werk voor een laag loon.

[\[Link\]](#)

Ketens

- De EU zet zich in voor het versterken van de positie van de boer in de keten, onder meer door duidelijkheid over mededingingsregels.
- De Richtlijn inzake oneerlijke handelspraktijken in de landbouw- en voedselvoorzieningsketen wordt aangescherpt: bij deelname aan keurmerken hoort zekerheid voor een kostendeekkende ver- goeding.
- Streefdoelen volgens Europees beleid moeten haalbaar en betaalbaar zijn, met behoud van voedselzekerheid, en heb- ben geen juridisch bindend karakter. Voor alle beleids- en wetgevingsvoorstellen gaat een cumulatieve effectenbeoordeling gelden.
- Kwetsbare landbouwsectoren worden uitgezonderd van heffingsvrije tariefcontingenten in vrijhandelsovereenkomsten en aan import worden gelijkwaardige productie-eisen gesteld.
- Lidstaten krijgen meer ruimte om nationale keuzes bij de implementatie van (natuur)wetgeving regelmatig te herzien als deze in de praktijk niet uitvoerbaar blijken.
- De administratieve lasten en regeldruk voor de agrarische sector gaan omlaag.

Duurzaamheid

- Burgers en bedrijven hebben vanuit het oogpunt van soberheid en matigheid een belangrijke verantwoordelijkheid voor energiebesparing. De EU stimuleert innovaties om energieverbruik te verminderen.
- Er is oog voor de praktijk bij het verminderen van (plastic) verpakkingsafval, met name bij voedselproducten.
- Convenantafspraken over verantwoord internationaal ondernemen zijn goed, mits ze effectief zijn. Het Europese regel- gevend kader wordt de komende jaren geëvalueerd om rekening te kunnen hou- den met nieuwe ontwikkelingen. Doel- matigheid, lage administratieve lasten en een zo gelijk mogelijk speelveld zijn daarbij van belang
- Handelsverdragen mogen niet zorgen voor verzwakking of ondermijning van Europese normen. Artikel 20 van het WTO-verdrag wordt aangepast om onderscheid op basis van productienormen mogelijk te maken.

Gezondheid

- N.v.t.

Werkgeverschap en ondernemen

- Er wordt een permanente werkgroep opgericht die periodiek nagaat welke wet- en regelgeving herzien of geschrapt kan worden
- Het 'one in, one out'-principe gaat gelden voor alle Europese regelgeving.
- Er komt geen digitale euro.
- Betalen met contant geld blijft altijd mogelijk
- Er komt meer ruimte voor doelsturing in plaats van middelvoorschriften.
- Er komt een bovengrens op Europees niveau voor het aantal arbeidsmigranten vanuit derde landen. Lidstaten krijgen de ruimte om het aantal arbeidsmigranten te beperken. Seizoens- arbeid kan hiervan uitgezonderd worden.